

Voorwoord

De belangrijkste gebeurtenis van het afgelopen jaar was de restauratie van de sluisen die bij het Stoomgemaal De Tuut horen. Architectenbureau K. Tak uit Delft en aannemer Nico de Bont uit Vught hebben dit op een snelle en accurate wijze gerealiseerd. Op 18 augustus jl. werden de sluisen feestelijk geopend en verderop in de nieuwsbrief staat een verslag. Er hebben zich nieuwe vrijwilligers gemeld en daar zijn we zeer verheugd over. Vrijwilligers zijn immers de basis voor het behoud van het complex. Zonder enthousiaste mensen die belangeloos hun tijd en kennis beschikbaar

stellen, zou het gemaal niet kunnen functioneren op de manier zoals we dat graag zien. Uit de aanwezigheidsadministratie blijkt dat de vrijwilligers ongeveer 3300 manuren per jaar in het stoomgemaal steken!

Er is in het afgelopen jaar regelmatig overleg geweest met waterschap, provincie en gemeente over hun bijdragen voor de exploitatie en ook de overheid heeft hieraan weer bijgedragen.

Deze bijdragen maken het mogelijk om het complex te onderhouden, open te stellen en de geplande stoomdagen te realiseren.

Activiteiten in het Bezoekerscentrum

Dit jaar hebben we 1300 bezoekers ontvangen tijdens de stoomweekenden.

Ook buiten de stoomweekenden vonden er allerlei activiteiten plaats. In 2006 hebben deze tot nu toe 1280 bezoekers opgeleverd.

Er kwamen familiegroepen die een fietstocht organiseerden, waarbij een rondleiding op De Tuut als onderbreking werd ingelast. Ook waren er combi-arrangementen, waarbij bezoekers van 't Mun en de Tuinen van Appeltern ook naar De Tuut kwamen. De openstelling op de donderdag en zaterdag gedurende de vakantieperiode heeft dit jaar niet veel extra bezoek opgeleverd.

Maart

Leerlingen van het Pax Christi College uit Druten brachten ons een bezoek. D.m.v. een korte voordracht en een film werd hen duidelijk gemaakt wat de taken en werkzaamheden van het waterschap zijn. Daarna konden ze tijdens een rondleiding zien hoe onze voorouders het land droog hielden. Wat opviel was, dat veel kinderen in deze leeftijdscategorie nog nooit steenkool hebben gezien! Er kwamen in vijf dagen 400 leerlingen, verdeeld over achttien groepen. Het was soms een beetje hectisch voor de rondleiders, maar wel leuk.

April

Er werd een 40-jarige bruiloft gevierd. Dit bruidspaar wilde haar gasten iets anders bieden dan een horecagelegenheid. Men kreeg een rondleiding en

daarna was er een gezellig samenzijn in het bezoekerscentrum. We kregen veel enthousiaste reacties!

Mei

Jan Reijnen nam afscheid van zijn werk en dit werd groots gevierd met veel gasten. Het bezoekerscentrum was uitgebreid met een tent en de catering was uitbesteed. Het was de dinsdag na een stoomweekend en de installatie was in bedrijf voor de bezoekers. Jan kreeg namens de vrijwilligers het straatnaambordje "De Tuut" aangeboden.

Juni

Het Gilde van vrijwillige molenaars kwam een avond bij ons. Deze mensen werken in hun vrije tijd op een windmolen.

Hiervoor bestaat een uitgebreid opleidingsprogramma, dat gedurende de wintermaanden wekelijks plaatsvindt. De avond op De Tuut was de afsluiting van een

opleidings sessie. Er werden lezingen gegeven over de techniek van De Tuut en de historie van de waterhuishouding in de regio Maas en Waal. (Foto: Molen 'De Vlinder' te Deil).

Augustus

We kregen bezoek van de senioren van het waterschap. Ze kwamen voor koffie en een rondleiding en aangezien het een groep van 64 personen betrof, was het een uitdaging om alle mensen een zitplaats te geven. Op zulke aantallen bezoekers zijn we eigenlijk (nog?) niet ingesteld.

Het hoogtepunt van dit jaar was de officiële opening van de gerestaureerde sluizen door de dijkgraaf. Zie hiervoor het verslag elders in deze nieuwsbrief. Er waren veel genodigden van waterschap, gemeente en de betrokken bedrijven. We hebben hieraan een mooie collectie foto's overgehouden en de originele steen met de hoogten boven AP. We moeten hiervoor nog een passend plaatsje vinden.

Augustus was een drukke maand. Erfgoed Maas en Waal heeft een 'erfgoedkaart' gemaakt en uitgegeven. Tijdens een leuke bijeenkomst op De Tuut is deze door een historisch gekleed gezelschap aangeboden aan de burgemeester. Er waren genodigden van provincie, gemeente, de Stichting Gelders Erfgoed en het Streekmuseum.

Deze gebeurtenis is ook op film vastgelegd door "Tweestromenland in Beeld en Geluid".

September

Tijdens het stoomweekend van 9 en 10 september is door de stichting "Tweestromenland in Beeld en Geluid" een film over de watersnood van 1926 getoond. Zowel op zaterdag als op zondag werd de film driemaal vertoond in het bezoekerscentrum. (zie foto).

Vooraf op zondag was de belangstelling groot, veel ouderen uit de directe omgeving kwamen kijken. Op verzoek wordt deze, of een andere historische film, gratis voor belangstellenden gedraaid.

(zie www.tweestromenlandinbeeldengeluid.nl)

Eind september was er een speciale draaizaterdag georganiseerd voor de firma Nootboom uit Wijchen. In de ochtend kwamen er 66 mensen uit Zwitserland, deels klanten van Nootboom. Ze hadden 's nachts gereisd en kregen eerst een ontbijt en daarna een bezichtiging. Een aantal Tuuters was daarom al vóór 7.00 uur aanwezig!

De Zwitsers hadden een druk programma en vertrokken al om half elf. In de middag kwam het personeel van Nootboom. Dit was de eerste keer dat een stoomdag buiten het vaste programma werd ingelast en deze is naar ieders tevredenheid verlopen.

Al met al hebben we dit jaar in het bezoekerscentrum gemiddeld een groep per week ontvangen. We willen dit graag uitbreiden, omdat we op deze manier met relatief weinig menskracht het aantal bezoekers kunnen vergroten. Wel is hiervoor dringend versterking van het aantal rondleiders gewenst/vereist.

Techniek

De beide stoommachines hebben het afgelopen seizoen vrijwel probleemloos gedraaid. Omdat het mechanisme van de klepsturing van machine 1 wat te veel speling had, werden een aantal pen/bus verbindingen vernieuwd.

De ketel is naast de zes geplande stoomweekenden een aantal keren extra opgestookt (zie elders in het verslag).

In het verleden kwam het opstarten van het stoomgemaal bijna geheel neer op de inzet van de vutters en gepensioneerden. Er is nu voor gekozen om ook de vrijwilligers die overdag werken of op school zijn, een taak hierin te geven. Zo beginnen we op de donderdagavond rond half zeven met het opvullen van de ketel, het maken van 'trek' in de schoorsteen met ons hulpkacheltje en het langzaam opstoken van de eigenlijke ketel met een klein vuurtje. Het hulpkacheltje, oorspronkelijk uit Frankrijk (zie foto), was afgedankt en is hier aan een tweede leven begonnen.

De stokers van weleer maakten onderin de oude, geheel gemetselde, schoorsteen met takkenbossen een vuurtje om 'trek' in de schoorsteen te krijgen en zo het vuur op gang te krijgen. De nieuwe schoorsteen uit 1997 heeft een gemetselde buitenwand en een metalen binnenschoorsteen, waardoor dit niet meer mogelijk is. Rond 10 uur 's avonds gaat het vuur weer uit en de volgende dag gaan de andere vrijwilligers gedurende

zes uur verder met het opstoken. De bemetseling rondom de ketel en de rookgaskanalen heeft dan de kans om langzaam door te warmen. Op zaterdagochtend stoken we de ketel weer op en dan hebben we om 10 uur voldoende druk om de beide machines voor te verwarmen en te laten draaien. Het team van stokers en machinisten begint op deze manier goed op elkaar ingespeeld te raken. Zaterdag en zondag kunnen we het publiek dan laten genieten van deze oude techniek in al zijn glorie. Zoals vermeld in onze vorige nieuwsbrief zal de komende winter de tweejaarlijkse keuring van ketel 1 plaatsvinden. Dit betekent voor ons veel werk.

Ketel 2 en 3

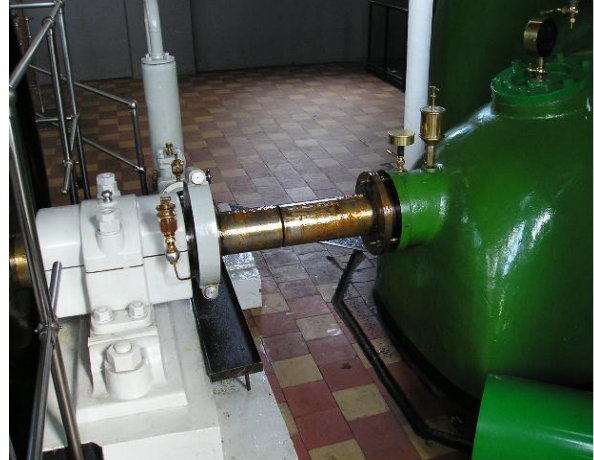
Ons plan is nog steeds om ketel 2 en 3 in ieder geval weer in oorspronkelijke staat terug te brengen. De klepsturingen van de oververhitters en de rookgasschuiven zijn dit seizoen weer aangebracht. (zie foto).

De katrolblokken zijn opnieuw gelast en door middel van een hoge steiger op hun plaats gebracht. Kleppen en schuiven zijn, nadat de stuurbedrading gemonteerd was, weer bedienbaar. Een van de rookgaskleppen gaan we zodanig uitvoeren, dat deze bediend kan worden door onze jonge bezoekers, zonder dat dit het stookproces van de andere ketel kan beïnvloeden. De renovatie van het voedingwaterleidingsysteem en de injectiestoomleidingen verloopt voorspoedig. Het systeem wordt weer geheel uitgevoerd zoals het oorspronkelijk was.

De bemalingspompen

De afgelopen jaren waren de beide machines in bedrijf, maar de pompen lieten we bewust niet meedraaien. Deze waren losgekoppeld om een aantal redenen. (zie foto).

Eén van deze redenen was dat uit asmetingen is gebleken dat de uitlijning van pomp en machine niet meer binnen de grenzen lag. Om deze afwijking te corrigeren zijn er voor pomp 1 nieuwe asbussen gedraaid. Indien de tijd het toelaat (eerst moet de ketelkeuring voorbereid worden en dat is een grote klus), worden deze asbussen de komende winter gemonteerd. Tijdens de restauratie van de sluisen zijn de twee persbuizen van de bemalingspompen die anders altijd onder water liggen, uitgebreid geïnspecteerd. Deze buizen (met een diameter van 120 cm) waren in de loop der tijd aangetast door roest. Beide leidingen zijn gestraald en gecoat, zodat ze weer lange tijd in goede conditie zullen blijven. De persbuis van pomp 2 had een breuk rondom, waardoor lekkage ontstond en deze breuk is door middel van een klam weer afgedicht. (zie foto).

Arbo

De huis- en veiligheidsregels zijn geactualiseerd en tijdens een van de vrijwilligersdagen op De Tuut na een toelichting aan alle vrijwilligers uitgereikt.

Er is nog een aantal actiepunten om de veiligheid voor vrijwilligers en publiek te vergroten.

De vrijwilligers

Gelukkig hebben verschillende nieuwe vrijwilligers zich gemeld die zich willen inzetten voor het technisch onderhoud en de exploitatie van het stoomgemaal. Ook hebben we sinds kort een archivaris, die een archief van Baet en Borgh gaat opzetten.

Wij kunnen nog meer **nieuwe vrijwilligers** gebruiken (de minimum leeftijd is 16 jaar). Deze keer zoeken wij specifiek vrijwilligers voor het bezoekerscentrum. Wij zoeken mensen die het leuk vinden om groepen rond te leiden en uitleg te geven over de werking van de

installatie en de historie van het gemaal en zijn omgeving en die daarbij ook bereid zijn om te helpen in de bediening van het bezoekerscentrum. Dit gaat op oproepbasis, er zijn geen vaste werktijden. Activiteiten zijn meestal minimaal twee weken van tevoren bekend. Belangstellenden kunnen contact opnemen met Goof van Oers, tel. 0487-541156 of info@de-tuut.nl.

Publiciteit

Een medewerker van het programma "Plein Publiek" van de NCRV bezocht ons in april. Dit is een radioprogramma waarbij de reporter live verslag doet op locatie. Verslaggever Nathan Plas was op De Tuut en heeft met de microfoon in zijn hand geholpen de ketel schoon te maken.

In mei hadden we bezoek van een reportageploeg van de WDR. Ze maakten een documentaire in opdracht van de zender ARTE. Het onderwerp betrof het leven in gebieden met veel wateroverlast in vroeger tijden. Er is o.a. gefilmd bij de stuw bij Lith, de drijvende woningen van De Gouden Ham, De Tuut en meer objecten in het land van Maas en Waal. Centraal stond Adrie van Ooijen, die vertelde hoe zijn familie hier vroeger leefde. Uitzending op ARTE is waarschijnlijk begin 2007.

In augustus kwam TV Gelderland op bezoek. In het kader van het programma "Gelderland Zomerland" werd het land van Maas en Waal bezocht. Op De Tuut is een aantal opnames gemaakt, die samen met een reportage over een biologische boerderij en het kasteel

Hernen werden uitgezonden. (Foto Marlies Claasen)

De Gelderlander heeft een aantal keren onze stoomweekenden aangekondigd en in deze krant is tevens een artikel verschenen over de restauratie van de sluizen. Ook de diverse lokale streekkranten hebben de stoomweekenden vermeld.

Educatie

Het opleidingsprogramma voor hulpstoker staat theoretisch en praktisch nog in de steigers. Omdat we een aantal nieuwe vrijwilligers hebben gekregen, is de

noodzaak tot opleiden nog groter geworden. We gaan hier dus mee verder.

Trouwlocatie

Op 30 juni heeft het gemaal weer als trouwlocatie mogen dienen. Het exterieur en interieur van het stoomgemaal wordt voor zo'n gelegenheid gezien als een bijzondere plek.

Op een zonovergoten dag werden de tachtig aanwezige gasten met enthousiasme ontvangen in ons gemaal. Iedereen was onder de indruk van sluisen, stoominstallatie en de prettige sfeer in het bezoekerscentrum.

675 jaar Appelternse sluisen

De geschiedenis van de Appelternse sluisen gaat 675 jaar terug en de huidige gemetselde vorm dateert van 1830. De sluisen waren van belang voor de lozing van het binnenwater van de Nieuwe Wetering. Een gebied van 10.000 ha moest via deze sluisen haar overtollig water op de Maas kwijt. Bij hoge rivierstanden werden de sluisen gesloten met zgn. houten puntdeuren. Deze waren nog aanwezig en zijn bij de restauratie hersteld. In de periode van 1321 tot 1830 hebben de sluisen verschillende voorgangers gehad die steeds weer zijn vervangen door kwalitatief betere werken.

De techniek van heien en metselwerk was rond 1800 al van een dusdanig hoog niveau dat een lange levensduur van de gebouwde werken te voorzien was. Datzelfde gold bijvoorbeeld voor de bouw van de werken in de Nieuwe Hollandse Waterlinie, deze zijn na 150 jaar veelal nog aanwezig.

Op de Zuidersluis is in 1917 het stoomgemaal gebouwd en werden de perssluisen van de twee bemalingpompen aangelegd, die met een capaciteit van 440 kubieke meter water per minuut de lozing op de rivier mogelijk maakten.

Bij de overdracht van het gemaal aan Baet en Borgh in 1983 bleven de sluisen eigendom van het waterschap. De sluisen, gemaal en voormalige dienstwoningen zijn in 1988 integraal op de lijst van beschermde rijksmonumenten geplaatst.

De restauratie van gemaal en sluisen heeft van 1997 tot 2006 geduurd.

Het verheugt ons dat in 2006 door een particulier initiatief ook de restauratie van de voormalige machinistenwoning naast het stoomgemaal tot stand is gekomen.

De feestelijke opening van de gerestaureerde sluisen

Nadat in 2001 de eerste stoommachine in bedrijf werd gesteld, was een flink stuk van de restauratie van het stoomgemaal al gerealiseerd.

Door alle betrokken partijen werd ook het belang van de restauratie van de sluisen onderkend.

Het waterschap heeft architect K. Tak uit Delft opdracht gegeven een bouwtechnisch onderzoek uit te voeren en een begroting van de kosten op te stellen.

Nadat er gelden beschikbaar kwamen van waterschap en POP (Plattelands Ontwikkeling Projecten) en eveneens door Europese subsidies, zijn de werkzaamheden eind 2005 aanbesteed.

Het restauratiebedrijf Nico de Bont uit Vught en projectleider P. Vergouwe van het waterschap hebben het voor elkaar gekregen om de werkzaamheden binnen de gestelde termijn te realiseren, samen met uitvoerder J. Dortmans en zijn medewerkers.

Op 18 augustus was het zover dat de dijkgraaf van het waterschap, de heer Ir. G. Kok, de sluis weer in gebruik kon stellen.

De dijkgraaf memoreerde dat de gerestaureerde sluisen samen met het stoomgemaal een uniek complex vormen van grote historische waarde in het Gelders rivierengebied.

Met een bootje is hij, vergezeld door Jan Reijnen, door de Noordersluis gevaren en daar hebben zij de gedenksteen met de tekst "drooggemaakt en hersteld 2006" onthuld (zie foto's pagina's 6 en 8).

Een oude peilsteen met AP hoogten in ellen (10 el en 28 d^m boven AP), die bijna was vergaan door weer en wind, is vervangen door een nieuwe. De oude is door de dijkgraaf geschonken aan het gemaal en zal daar een passende plaats krijgen.

De gietijzeren hekwerken op de sluizen zijn hersteld in de oude vorm.

De bestrating op de sluizen is weer aangebracht in oude straatklinkers; het asfalt dat in de jaren zestig was aangebracht, is verwijderd. De gemeente heeft het hekwerk langs de Walstraat vervangen.

Bij een goed onderhoud kan deze restauratie nog vele jaren van betekenis zijn voor de geschiedenis van de waterbeheersing.

De “Puntwaard”

Bij het droogzetten van de sluizen voor de restauratie bleek dat in de omgeving ervan een enorme hoeveelheid bagger aanwezig was.

Het Waterschap Rivierenland heeft dit deel van de Nieuwe Wetering uitgebaggerd om voldoende waterdiepte te realiseren tussen de sluizen en de Maasdijk.

De bagger is in overleg met het waterschap op de zgn. puntwaard geplaatst, het stuk land dat eigendom is van Baet en Borgh.

Na droging is de bagger op dit terrein verwerkt, waarbij tegelijkertijd een belangrijk deel van het terrein voorzien werd van gebroken puinverharding.

Dit geeft de mogelijkheid om het in de toekomst incidenteel te gebruiken als parkeerterrein of voor evenementen die we wellicht willen realiseren.

Het geheel is ingezaaid met een grasmengsel, waardoor de landschappelijke schoonheid van het gebied voor het gemaal en sluizen niet is aangetast.

Sponsors/giften 2006

Het ketelwater onderzoek en de levering van chemicaliën is weer belangeloos verzorgd door de firma Aquacare uit 's-Hertogenbosch.

Technisch Bureau Centrum Pakking & Rubber te 's-Hertogenbosch leverde ons diverse soorten pakking. Kendall Motor Oil uit Nijmegen leverde ons de benodigde olie en vetten.

De Electrabel Centrale in Nijmegen ondersteunde ons met klein materiaal en drukwerk t.b.v. instructiemateriaal.

De Timmerfabriek Auwens te Dreumel leverde ons hout om wat goedkoper te kunnen stoken, voorafgaand aan het kolen stoken.

Ook timmerfabriek Gerritzen uit Nijmegen leverde ons hout hiervoor.

De brandblusmiddelen werden gesponsord door de firma F.T. Brandblusmiddelen te Boven-Leeuwen.

De firma Seepers leverde ons materiaal voor de contragewichten van de ketel.

Protempo B.V. voorzag ons van enkele sets zwenkwielen.

Wederom werden er door diverse bezoekers oude technische boeken geschonken aan het gemaal. Wij zijn hier erg blij mee, want het komt voor studie en educatie menigmaal van pas.

Ook werden wij verrast met een echte ouderwetse stirlingmotor en een doos met allerlei meters.(zie foto).

Het Waterschap Rivierenland, de provincie Gelderland en de gemeente West Maas en Waal hebben weer een bijdrage toegezegd voor de exploitatie van het stoomgemaal.

De Firma Mönnich heeft het bezoekerscentrum met 5000 toegangskaartjes gesponsord.

De Rotary club Wijchen heeft in 2004 een bijdrage geschonken uit de opbrengsten van een golftoernooi. Hiervan is in 2005 een beamer aangeschaft, die gebruikt wordt voor instructie en lezingen.

Hierbij zeggen wij alle sponsors hartelijk dank!

Donateurs nog altijd welkom

De restauratie en instandhouding van De Tuut kosten veel geld. Ondanks de vele uren die de vrijwilligers er belangeloos in steken, zijn er wel de (hoge) kosten voor materiaalinkoop en de uitbesteding van werk dat

niet zelf gedaan kan worden. Voor een deel komt dit uit de inkomsten van bezoek en subsidies van overheidsinstanties. Een belangrijk deel komt ook van onze donateurs, die wij daarvoor zeer erkentelijk zijn.

De andere monumenten van Baet en Borgh

Torentje Blanckenburgh te Beuningen

De rapportage van Monumentenwacht geeft aan dat een deel van de westgevel aan de buitenkant moet worden gevoegd. Gelijkzeitig zal ook het stucwerk aan de binnenkant voor een deel worden hersteld. Het torentje is in gebruik.

Het Dijkmagazijn te Deest is in gebruik als opslag voor onderdelen.

Kapelruïne St. Walrick te Overasselt

Er heeft een jaarlijkse inspectie van het gebouw plaatsgevonden.

NCRV en KRO radio hebben aandacht besteed aan de kapelruïne.

Secretarieel jaaroverzicht over het jaar 2005

<u>Aantal werkzaterdagen</u>	<u>22</u>
<u>Aantal werkdonderdagavonden</u>	<u>49</u>
<u>Aantal gewerkte uren door vrijwilligers</u>	<u>3300</u>
<u>Aantal vergaderingen met vrijwilligers</u>	<u>2</u>
<u>Vergaderingen bestuur</u>	<u>8</u>
<u>Vergaderingen Arbogroep</u>	<u>3</u>
<u>Arbo nieuwsbrief</u>	<u>1</u>
<u>Bestaand aantal BHVers</u>	<u>2</u>
<u>Aantal nieuwe BHVers</u>	<u>2</u>
<u>Aantal stoomweekenden</u>	<u>6</u>
<u>Aantal stoomavonden met presentatie</u>	<u>1</u>
<u>Aantal instructiebijeenkomsten voor vrijwilligers</u>	<u>3</u>
<u>Aantal presentaties op beurzen</u>	<u>3</u>
<u>Aantal bezoekers op de stoomdagen</u>	<u>950</u>
<u>Aantal bezoekers buiten stoomweekenden</u>	<u>1600</u>
<u>Aantal rondleidingen aparte groepen</u>	<u>27</u>
<u>Aantal scholen</u>	<u>1</u>
<u>Aantal leerlingen</u>	<u>350</u>

In het volgende "Monumentaal" kunt u het financiële jaarverslag over 2006 aantreffen.

Wat is er mogelijk op De Tuut

De Tuut staat 6x per jaar onder stoom. Dan is de werkende installatie op zaterdag en zondag van 11.00-16.30 uur te bezichtigen. De vrijdag voor een stoomweekend en de maandag daarna is het mogelijk De Tuut voor een dagdeel af te huren met werkende installatie.

Verder is het gemaal voor groepen vanaf ca. 15 pers. het gehele jaar door op afspraak te bezoeken. Het bezoekerscentrum kan ook gereserveerd worden voor het organiseren van een eigen evenement (max. 45 personen).

Het is te gebruiken als vergaderruimte, trouwlocatie, enz., bovendien is het rustig gelegen, ver van autoverkeer. In overleg zijn er veel mogelijkheden.

Wij hopen dan ook dat velen de weg naar De Tuut zullen weten te vinden!

Geplande stoomdagen 2007

1^e stoomweekend: 12 en 13 mei
2^e stoomdag 28 mei (2^e pinksterdag)
3^e stoomweekend 7 en 8 juli
4^e stoomweekend 18 en 19 augustus
5^e stoomweekend 8 en 9 september
6^e stoomweekend 20 en 21 oktober

Openingstijden tijdens stoomdagen: 11.00 tot 16.30 uur

Overige openingstijden: van 1 april t/m 30 oktober

Elke donderdag en elke zaterdag in de oneven weken van 10.00 tot 15.00 uur.

Gedenksteen welke onthuld is tijdens de feestelijke opening van de gerestaureerde sluisen.

Monumentaal is de nieuwsbrief van de Monumentenstichting Baet en Borgh. Deze nieuwsbrief verschijnt minimaal éénmaal per jaar.

Redactie, administratie en foto's: Jan Reijnen, Henk Buiteman, Wil Buiteman, Catharine Mönnich, Goof van Oers en Henk Reijnen.